

**Основи філософських знань:
навчально-методичний
посібник (ВНЗ I—III р. а.)**

КУПИТИ

Навчально-методичний посібник складено відповідно до освітньо-кваліфікаційної характеристики й освітньо-професійної програми Галузевого стандарту вищої освіти України підготовки фахівців зі спеціальності «Фармація», а також згідно з навчальною програмою для студентів медичних, фармацевтичних навчальних закладів України — коледжів, училищ, академії та інститутів медсестринства. Посібник містить теми семінарських занять, словник основних понять і термінів, схеми і таблиці, тестові завдання з основних тем курсу «Основи філософських знань», список рекомендованої літератури. Для студентів медичних, фармацевтичних навчальних закладів — коледжів, училищ, академії та інститутів медсестринства.

О.Л. ВОРОНЮК

ОСНОВИ ФІЛОСОФСЬКИХ ЗНАНЬ

НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНИЙ ПОСІБНИК

РЕКОМЕНДОВАНО

Міністерством охорони здоров'я України
як навчально-методичний посібник для студентів
медичних (фармацевтичних) коледжів, училищ,
академії та інститутів медсестринства МОЗ України

**Київ
ВСВ «МЕДИЦИНА»
2018**

УДК 165.745
ББК 15.1я73
В75

*Рекомендовано Міністерством охорони здоров'я України
як навчально-методичний посібник для студентів медичних
(фармацевтичних) коледжів, училищ, академії
та інститутів медсестринства МОЗ України
(лист № 181 від 20.06.2017)*

Автор:

О.Л. Воронюк — кандидат філософських наук, голова циклової методичної комісії соціально-економічних дисциплін Комунального вищого навчального закладу «Житомирський базовий фармацевтичний коледж» Житомирської обласної ради

Навчально-методичний посібник складено відповідно до освітньо-кваліфікаційної характеристики й освітньо-професійної програми Галузевого стандарту вищої освіти України підготовки фахівців зі спеціальності «Фармація», а також згідно з навчальною програмою для студентів медичних, фармацевтичних навчальних закладів України — коледжів, училищ, академії та інститутів медсестринства.

Посібник містить теми семінарських занять, словник основних понять і термінів, схеми і таблиці, тестові завдання з основних тем курсу «Основи філософських знань», список рекомендованої літератури.

Для студентів медичних, фармацевтичних навчальних закладів — коледжів, училищ, академії та інститутів медсестринства.

Рецензенти:

В.А. Качкан — доктор філологічних наук, професор, завідувач кафедри українознавства і філософії Івано-Франківського національного медичного університету, академік АН Вищої школи, заслужений діяч науки і техніки України;

О.В. Мішалова — кандидат філософських наук, доцент кафедри філософії Криворізького державного педагогічного університету;

В.М. Слюсар — кандидат філософських наук, докторант кафедри філософії Житомирського державного університету імені Івана Франка;

О.О. Патяка — кандидат історичних наук, викладач історії Рівненського державного базового медичного коледжу;

Н.В. Свірець — викладач-методист, викладач філософії Рівненського державного базового медичного коледжу;

В.В. Лихманський — викладач вищої категорії вищого навчального закладу «Київський міський медичний коледж»

ISBN 978-617-505-617-2

© О.Л. Воронюк, 2018

© ВСВ «Медицина», оформлення, 2018

ЗМІСТ

Передмова	4
Теми семінарських занять	5
Тема 1. Філософія, її призначення, зміст і функції в суспільстві.....	5
Тема 2. Філософія Стародавнього світу	19
Тема 3. Філософія Середньовіччя та епохи Відродження	36
Тема 4. Філософія Нового часу та епохи Просвітництва	42
Тема 5. Філософія ХІХ—ХХ століть	54
Тема 6. Філософська думка в Україні.....	69
Тема 7. Філософський підхід до розуміння людини	79
Тема 8. Філософські проблеми медицини	87
Словник основних понять і термінів	91
Тестові завдання	99
Таблиці та схеми	111
Література	115

ПЕРЕДМОВА

Немає небезпечних думок. Саме мислення є небезпечним.

Ганна Арендт

Навчальний процес проходить сьогодні період суттєвих трансформацій. Нині спостерігається відхід від монологічного, орієнтованого на відтворення навчального матеріалу навчального процесу. Очевидно, що останній лише збіднюється при такому підході, а студент втрачає мотивацію до навчання та розвитку.

Сучасний навчальний процес має орієнтуватися на діалогічну, а часто й полілогічну модель комунікації, у якій нікому — а особливо викладачеві — не належить істина в останній інстанції. Лише в такому комунікаційному просторі свободи можливе формування відкритої, критично мислячої особистості, а процес навчання та розвитку буде обопільним.

Філософія як простір і мистецтво діалогу найбільше за інші дисципліни має слугувати останній меті. Глибинна, сутнісна діалогічність філософського знання, його критичність як до себе, так і до інших форм світогляду є підґрунтям для появи вільної думки та вільної особистості.

Тому автор вирішив доповнити підручник з філософії (перше видання — 2013 р.) навчально-методичним посібником, структура якого спрямована саме на діалогічну, рівноправну роботу викладача та студента в межах курсу «Основи філософських знань». Основними формами роботи в цьому посібнику є прочитання, коментування та осмислення філософських текстів. Такі форми не є новими, однак кращого ознайомлення з багатством філософського знання досі не винайдено. До того ж, такий підхід демістифікує філософію як елітарне знання з одного боку, а з іншого — як безплідне словоблуддя (не кажучи вже про загальну користь читання).

Оскільки філософія — дискурсивний тип світогляду, засвоєння навчального матеріалу неможливе без опанування понятійного апарату. Тому в посібнику вміщено короткий словник базових філософських термінів. Відводиться місце й для одного з найпоширеніших сьогодні методів — методу проєктів. Для початкового рівня підготовки передбачено тестові завдання.

Сподіваємось, що посібник стане в нагоді як студентам, викладачам вищих медичних, фармацевтичних навчальних закладів, так і всім, кого захоплює невичерпність таємниці філософського знання.

ТЕМА 7

ФІЛОСОФСЬКИЙ ПІДХІД ДО РОЗУМІННЯ ЛЮДИНИ

План

1. Людина як предмет філософського осмислення. Філософські основи медичної антропології.
2. Образи людини в історії думки. Філософська антропологія XX століття.
3. Людина як біосоціальна істота. Проблема особистості у філософії. Типи особистостей.
4. Постлюдина як антропологічний образ сучасності.
5. Проблема смерті, безсмертя та сенсу життя: філософсько-медичний аспект.

Література

1. Буржуазная философская антропология XX века / под ред. Я.Т. Григорьяна. — М.: Наука, 1986. — 295 с.
2. Гуревич П.С. Философская антропология: учебное пособие. — М.: Вестник, 1997. — 448 с.
3. Канке В.А. Философия. Исторический и систематический курс. — М.: Логос, 2001. — 272 с.
4. Кон И.С. Открытие Я. — М.: Политиздат, 1978. — 367 с.
5. Нестеренко В.Г. Вступ до філософії: Онтологія людини. — К.: Абрис, 1995. — 335 с.
6. Проблема человека в западной философии / под ред. П.С. Гуревича. — М.: Прогресс, 1988. — 552 с.
7. Скворцов Л.В. Культура самосознания. Человек в поисках истины своего бытия. — М.: Политиздат, 1989. — 317 с.
8. Фукуяма Ф. Наше постчеловеческое будущее: Последствия биотехнологической революции. — М.: ООО «Издательство АСТ»; ОАО «Люкс», 2004. — 349 с.
9. Хамітов Н., Гармаш Л., Крилова С. Історія філософії: Проблема людини: навч. посібник. — К.: Наук. думка, 2000. — 272 с.

Основні поняття та терміни: життя, індивід, людина, особистість, смерть, танатологія, трансгуманізм.

Теми презентацій

1. Трансгуманізм як інтелектуальний рух у XXI столітті.
2. Танатологія як філософсько-медична дисципліна.

Теми семінарських занять

Проблемні питання

1. Назвіть умови, без яких, на вашу думку, людина не є людиною. Про що свідчить той факт, що можна втратити людське в людині? Прокоментуйте в цьому контексті погляди Гельмута Плеснера на людину як на «штучну» істоту.

2. Чи можна назвати людину зайвою істотою: для природи, бо вона виділилась із неї, для Бога — бо вона недосяжна до нього? Опрацюйте уривок з твору Еріха Фромма «Душа людини» та новелу Франца Кафки «Пасажири залізниці»:

«Для существования человека особенно важен тот факт, что он ушел из животного царства, из мира инстинктивной адаптации, перешел границу природы — хотя они при этом никогда ее не покидают; он — часть природы, но все же, однажды оторвавшись от нее, он уже не может к ней вернуться; если бы он, изгнанный однажды из рая — состояния первоначального единства с природой, — попытался вернуться, ему преградили бы путь херувимы с огненными мечами. Теперь можно идти только вперед, развивая свой ум, отыскивая новую гармонию — человеческую — взамен безвозвратно утерянной гармонии наших «дочеловеческих» предков. Когда человек рождается — неважно, идет ли речь обо всем человеческом роде или об индивидуе, — он изгоняется из среды, столь же определенной, сколь определенны инстинкты, и попадает в среду неопределенную, ненадежную, открытую. Он уверен только в прошлом, а что касается будущего, то он может быть уверен только в том, что рано или поздно он умрет».

(Фромм Э. Душа человека. — М.: Республика, 1992. — 430 с. — С. 114)

«Якщо глянути на нас очима простого смертного, то ми перебуваємо в становищі залізничних пасажирів, що зазнали аварії в довгому тунелі, а саме в тому місці, де вже не видно світла початку, а світло кінця ледь мріє, тому погляд весь час шукає його і весь час губить, та й чи існують початок і кінець, немає певності. А навколо себе чи з розгубленості, чи з підвищеної чутливості ми бачимо самі страховиська та, залежно від настрою і поранення кожного, звабливу або стомливу калейдоскопічну гру.

«Що мені робити?» чи «Нащо мені це робити?» — не питають у цих краях».

(Кафка Ф. Пасажири залізниці // Твори; передмова Д. Затонського. — К.: А-БА-БА-ГА-ЛА-МА-ГА, 2015. — 592 с. — С. 176—177)

3. Володимир Бібіхін називає людину а-морфною істотою. Що він має на увазі?

«Человек существует не для себя. Он и не для чего-то другого. Он вообще не для чего, а *есть*. Его существо — чистое присутствие. Тогда он способен допустить своим присутствием и в нем быть вещам как они есть. Антропоморфизм преодолевается тем, что человек в своем существе не *морфе* (форма), вообще не *что*, а открытость».

(Бибихин В. Язык философии. — СПб.: Наука, 2007. — 389 с. — С. 222)

4. Людина — єдина жива істота, яка нудьгує. Опрацюйте уривок есе Йосипа Бродського «Похвала нудзі». Про що говорить нам здатність нудьгувати?

«Похвала скуке

(речь перед выпускниками Дармутского колледжа
в июне 1989 года)

Известная под несколькими псевдонимами — тоска, томление, безразличие, хандра, сплин, тягомотина, апатия, подавленность, вялость, сонливость, опустошенность, уныние и т.д., скука — сложное явление и, в общем и целом, продукт повторения. В таком случае, казалось бы, лучшим лекарством от нее должны быть постоянная изобретательность и оригинальность. То есть на что вы, юные и дерзкие, и рассчитывали. Увы, жизнь не даст вам такой возможности, ибо главное в жизненной механике — как раз повторение.

Можно, конечно, возразить, что постоянное стремление к оригинальности и изобретательности есть двигатель прогресса и тем самым цивилизации. Однако — в чем и состоит преимущество ретроспективного взгляда — двигатель этот не самый ценный. Ибо, если мы поделим историю нашего вида в соответствии с научными открытиями, не говоря уже об этических концепциях, результат будет безрадостный. Мы получим, выражаясь конкретнее, века скуки. Само понятие оригинальности или новшества выдает монотонность стандартной реальности, жизни, чей главный стих — нет, стиль — есть скука...

Допуская, что вы не стремитесь к бедности — иначе вы бы не поступили в колледж, — можно ожидать, что скука вас настигнет, как только первые орудия самоудовлетворения станут вам доступны.

Благодаря современной технике эти орудия так же многочисленны, как и синонимы скуки. Ввиду их назначения — помочь вам позабыть об избыточности времени — их изобилие красноречиво. Столь

Теми семінарських занять

же красноречивым является использование вашей покупательной способности, к вершинам которой вы зашагаете отсюда под шелканье и жужжание некоторых из этих инструментов, которые крепко держат в руках ваши родители и родственники. Это пророческая сцена, леди и джентльмены 1989 года выпуска, ибо вы вступаете в мир, где запись события умаляет само событие — в мир видео, стерео, дистанционного управления, тренировочных костюмов и тренажеров, поддерживающих вас в форме, чтобы снова прожить ваше собственное или чье-то еще прошлое: консервированного восторга, требующего живой плоти.

Все, что обнаруживает регулярность, чревато скукой. В значительной степени это относится и к деньгам — как к самим банкнотам, так и к обладанию ими. Разумеется, я не собираюсь объявлять бедность спасением от скуки — хотя Св. Франциску, по-видимому, удалось именно это. Но несмотря на всю окружающую вас нужду, идея создания новых монашеских орденов не кажется особенно увлекательной в нашу эпоху видеохристианства. К тому же, юные и дерзкие, вы больше жаждете делать добро в той или иной Южной Африке, чем по соседству, и охотнее откажетесь от любимого лимонада, чем вступите в нищий квартал. Поэтому никто не рекомендует вам бедность. Все, что вам можно предложить, — быть осторожнее с деньгами, ибо нули в ваших счетах могут превратиться в ваш духовный эквивалент...

Потенциально имущие, вам наскучит ваша работа, ваши друзья, ваши супруги, ваши возлюбленные, вид из вашего окна, мебель или обои в вашей комнате, ваши мысли, вы сами. Соответственно, вы попытаетесь найти пути спасения. Кроме приносящих удовлетворение вышеупомянутых игрушек, вы сможете приняться менять места работы, жительства, знакомых, страну, климат; вы можете предаться промискуитету, алкоголю, путешествиям, урокам кулинарии, наркотикам, психоанализу...

Невроз и депрессия войдут в ваш лексикон; таблетки — в вашу аптечку. В сущности, нет ничего плохого в том, чтобы превратить жизнь в постоянный поиск альтернатив, чехарду работ, супругов, окружений и т.д., при условии, что вы можете себе позволить алименты и путаницу в воспоминаниях. Это положение, в сущности, было достаточно воспето на экране и в романтической поэзии. Загвоздка, однако, в том, что вскоре этот поиск превращается в основное занятие, и ваша потребность в альтернативе становится равна ежедневной дозе наркомана.

Однако из этого существует еще один выход. Не лучший, возможно, с вашей точки зрения, и не обязательно безопасный, но прямой и

недорогой. Те из вас, кто читал «Слугу слуг» Роберта Фроста, помнят его строчку: «Лучший выход — всегда насквозь». И то, что я собираюсь предложить — вариация на эту тему.

Когда вас одолевает скука, предайтесь ей. Пусть она вас задавит; погрузитесь, достаньте до дна. Вообще, с неприятностями правило таково: чем скорее вы коснетесь дна, тем быстрее выплывете на поверхность. Идея здесь, пользуясь словами другого великого англоязычного поэта, заключается в том, чтобы взглянуть в лицо худшему. Причина, по которой скука заслуживает такого пристального внимания, в том, что она представляет чистое, неразведенное время во всем его повторяющемся, избыточном, монотонном великолепии.

Скука — это, так сказать, ваше окно на время, на те его свойства, которые мы склонны игнорировать до такой степени, что это уже грозит душевному равновесию. Короче говоря, это ваше окно на бесконечность времени, то есть на вашу незначительность в нем. Возможно, этим объясняется боязнь одиноких, оцепенелых вечеров, очарованность, с которой мы иногда наблюдаем пылинку, кружащуюся в солнечном луче, — и где-то тикают часы, стоит жара, и сила воли на нуле.

Раз уж это окно открылось, не пытайтесь его захлопнуть; напротив, широко распахните его. Ибо скука говорит на языке времени, и ей предстоит преподать вам наиболее ценный урок в вашей жизни — урок, которого вы не получили здесь, на этих зеленых лужайках — урок вашей крайней незначительности. Он ценен для вас, а также для тех, с кем вы будете общаться. «Ты конечен», — говорит вам время голосом скуки, — «и что ты ни делаешь, с моей точки зрения, тщетно». Это, конечно, не прозвучит музыкой для вашего слуха; однако, ощущение тщетности, ограниченной значимости ваших даже самых высоких, самых пылких действий лучше, чем иллюзия их плодотворности и сопутствующее этому самомнение.

Ибо скука — вторжение времени в нашу систему ценностей. Она помещает ваше существование в его — существования — перспективу, конечный результат которой — точность и смирение. Первая, следует заметить, порождает второе. Чем больше вы узнаете о собственной величине, тем смиреннее вы становитесь и сочувственней к себе подобным, к той пылинке, что кружится в луче солнца или уже неподвижно лежит на вашем столе. Ах, сколько жизней ушло в эти пылинки! Не с вашей точки зрения, но с их. Вы для них то же, что время для нас; поэтому они выглядят столь малыми...

Воронюк О.Л.

В75 Основи філософських знань : навч.-метод. посіб. / О.Л. Воронюк. — К. : ВСВ «Медицина», 2018. — 120 с.

ISBN 978-617-505-617-2

Навчально-методичний посібник складено відповідно до освітньо-кваліфікаційної характеристики й освітньо-професійної програми Галузевого стандарту вищої освіти України підготовки фахівців зі спеціальності «Фармація», а також згідно з навчальною програмою для студентів медичних, фармацевтичних навчальних закладів України — коледжів, училищ, академії та інститутів медсестринства.

Посібник містить теми семінарських занять, словник основних понять і термінів, схеми і таблиці, тестові завдання з основних тем курсу «Основи філософських знань», список рекомендованої літератури.

Для студентів медичних, фармацевтичних навчальних закладів — коледжів, училищ, академії та інститутів медсестринства.

УДК 165.745
ББК 15.1я73

MEDLIT
медична література

КУПИТИ